

MAZEPPA

IRTA: BYRON

**KOSZTOLÁNYI DEZSŐ
FORDÍTÁSA**

GYOMA, 1917.
KNER IZIDOR KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

I.

A pultavai harc lebirta
Károlyt, a nagy királyi svédet,*
Egész sereg hullott a sírba,
Harcolni érte ki se égett.
A harci kedv és a dicsőség,
Mely, mint az ember, hűtelen,
Kegyelte mostan cári hőstét
És Moszkva állott győztesen
És áll, amíg a véstjelentő,
Irtózatos, sötét jövőndő
Nem sújt le még nagyobb seregre,
Több sort, nagyobb hőst porba verve
S ez lesz bukás, ha majd talál,
Egynek kudarca - s mindenkinek halál.

II.

A kocka így balul esett el -
Károly futott a harci sebbel,
Ment éj-napon, folyón, mezőn,
Bemocskosítva vérezőn;
Sok száz bukott érette le,
De pizs se zúdult ellene,
Bár sokszor a parancsolóra
Törnek, ha jó, ily vészes óra.
Lovát Gierta néki adta -
S ő elveszett az istenadta.

* „Ekkor ezt a helyet egy lengyel nemes töltötte be, Mazeppa, aki Podoliában született. Mazeppa apródja volt János Kázmérnak és udvarában valamicske szépirodalmi máz is ragadt rá. Miután egy lengyel nemes feleségével való ifjúkori kalandja kitudódott, a férj anyaszült meztelenül egy szilaj lóra köttette és Mazeppát tovább hurcoltatta. A ló, mely Ukrainából való volt, visszatért, visszahozta őt félholtan az éhségtől és a fáradtságtól. Néhány paraszt vette gondozásba. Mazeppa köztük maradt és a tatárok ellen való harcokban gyakran kitüntette magát. Szellemi fensőbbisége a kozákok közt nagy tekintélyt szerzett neki, hire-neve napról-napra növekedett s a cár végül kénytelen volt Ukraina fejedelmévé tenni.” Voltaire: Hist. de Charles XII. 196. lap.

„A király menekült és üldözői kilőtték alóla a lovát; Gierta, az ezredese megsebesült, odaadta neki a lovát és elvérzett. Így ültették lóra kétszer is azt a menekülő uralkodót, aki csatában soha se birt lovon ülni.” U. o. 216. lap.

„A király más úton ment, néhány lovasa kíséretében. Kocsija útközben összetört, újra lóra tették. Mindennek tetejébe még el is tévedt éjjel az erdőben; itt, miután bátorsága nem pótolhatta kimerült erejét és sebfájdalma is elviselhetetlenné lett az aléltságtól, aztán a hajszában lova is összerogyott, pár órára leheveredett egy fa aljába, szüntelen fenyegettetve a győzőktől, akik minden oldalról keresték őt.” U. o. 218. lap.

De a szegény, halálra hajszt
Ló is kidőlt, iszonyu harc volt.
Ment a király, mély volt az erdő -
Őrtűz gyuladt a messzeségből -
Ottan virrasztott a leselgő -
És lerogyott a földre végül.
A népek ura ő, a hős, sz,
Ki ezrek lelkétől babéros,
Egy vad fa alján mozdulatlan
Feküdt aléló ájulatban;
A tagja fájt, mart a sebe,
Az éj hideg volt, fekete.
Álmatlan vére tüzesen vert
Pilláiról űzvén a szendert,
Feküdt, feküdt, de szeme lángolt,
Árnyban, halálban is király volt.
S a fájdalomnak a parancsot
Ő adta ki, a büszke zsarnok
S ez kezesen hódolt neki,
Mint egykor a nép ezrei.

III.

Csak pár vezér követte ottan
S a maradék raj is apadt,
De ez megállt hiven, nyugodtan,
Mint hősi, hú lovag-csapat.
Némán, búsan leültek ők,
Uruk meg a lovuk előtt;
Mert katona és ló a bajban
Testvér, bajtárs, elválhatatlan,
Mazeppa is ágyat vetett
A terebélyes tölgy alatt,
Mely durva volt és korhatag
S mint ő, kevély, elvénhedett.
De előbb a derék kozák
Jól megvakarta a lovát,
Almot csinált alája nyomba.
Zilált sörényét simította,
Megoldta a kantárt, övet
És nézte vígan az öreg,
Miként eszik, mert félt nagyon,
Hogy a lova nem fog legelni
A hús, éjféli harmaton.
De ez olyan volt, mint ura
Nem törte, nem gyötörte semmi.
Nem szállt veszéllyel alkura
Könnyen tanult, vadul futott,
Gyors volt, kitartó és nyugodt,

Egy csettintésre törtetett
És szállt, akár a fürgeteg.
S meglátta őt bár szerteszéjjel
Sok százan álltak, barna éjjel.
Futott rohanvást, fürge kéjjel
Reggeltől estig szüntelen,
Követve őt minden helyen.

IV.

A köpenyét kiteritette,
Dzsidáját is letette rendre
S puskáit nézte boldogan,
Nem rázta szét a vad roham -
A serpenyőbe hig por áradt
És rendbe voltak mind a záruk
De az övére is ügyelt,
Vizsgálta a kardot, hüvelyt; -
Aztán megint dolognak látott,
Előkotorta az iszákot,
A kantát s nyájasan kínálva
Reátekintett a királyra,
Majd társait unszolta véle
S zavartalan volt és uras,
Mint díszebéden az uracs.

Károlynak tetszett szűk ebédje
S kóstolt belőle keveset,
Majd kényszeredve nevetett,
Hogy úrnak lássék a bajon,
Mert marta még a fájdalom.

És így beszélt:

- Hej nincs legény

Bár seregem bátor, kemény,
Ki harci marsban, ütközetben
Oly fürge és rettenthetetlen,
Mint te serény, szerény lovag.
Nagy Sándor óta a halandó
Nem látott ily vitézt s olyan ló
Nem volt soha, mint a lovad.
Ha te kiszállsz folyóra, síkra,
Szittyább vitéz vagy, mint a szittyá.

Mazeppa szólt:

- Drágán tanultam

Ezt a lovaglást, még a multban.

Majd Károly:

- Hát öreg beszéld el,
Hogy s mint volt az?

Mazeppa széjjel

Tekint s felel:

- Az hosszú volna;
S most lóhalálba menni kell.
Minden helyütt tőr, kandi csel,
Egy ellen tiz minden bokorba,
Soká lesz, míg a Dnyeperen túl
Ló és ember üdülve elnyúl.
Aludj tehát, megyek előre
S most én leszek a sereg őre.

Szólt a király:

- De kérlek, esdek,
Kurtítsd meg ezt a hosszú estet
Mesélj kicsit, akkor talán
Fáradt fejem lehajtanám.
Aludni vágyom emberül
És, lásd, az álom elkerül.

- Hát visszahívom a királyér
Vén fejjel az ifjúkorom;
Húsz éves voltam akkoron -
Igen - mikor király volt Kázmér -
Hat évig voltam nála apród.
De a királyom nem csavargott,
Mert könyveket falt-bujt a golyhó,
Fenségedhez nem volt hasonló.
Nem is nyert ő babért kicsit se,
Hogy azt idővel elveszítse
S így csendben országolt sok éve
Minden helyütt (Varsót kivéve).

De őt is ölte a bosszúság:
Szerette a nőket, s a múzstát,
S úgy meggyötörték, hogy gyakorta
Kiváncozott már harci porba,
Majd jött egy új könyv, egy új asszony,
Hogy véle bút-bajt elmulasszon,
A varsói királyi ünnep,
Amelyre ezren összegyültek
S bámulta Kázmér udvarát
Sok dáma, hercegi barát.

Nagylengyelország Salamonja:
Minden poéta így dalolta,
Csak egy nem, egy bús udvaronc,
Mert nem jutott számára konc.
Másképpen állt a bál, a verseny,

A rímelő csiszolt a versen,
Még én is irtam - istenem -
„Szegény flótás” volt álnevem.

Hát itten élt egy palatinus,
Gazdag s hatalmas volt sok őse
Nem volt szegényebb náluk ő se
S bőrébe alig fért, hogy ily dús,
És szentül állt az a hite:
Hogy az égből pottyant ide,
Mert névbe, vérbe és aranyba
Nem akad mása senkise,
De kincse annyira kapatta
Addig merengett a családfán,
Mig gőgje bárgyuságra válván,
Fejvesztve kérkedett vele,
Hogy mindez az ő érdeme.

Asszonya ezzel nem törődött -
Szép volt és harminc évvel ifjabb.
Utálta birtokát s a gőgöt,
Reménykedett, magába sirt csak,
Bús vágyak és álmok után,
Erénye könnyes búcsuján
Egykét álom, a vére harsog,
Tánc, dal és bál, igézi Varsót,
S kísérti őt egy messze, halk csók,
Csak még a véletlenre les,
Amelytől minden nő kezes.
Aztán majd büszke gróf urának,
Az elbízottnak, a furának,
Oly szarvat ad, olyan fejéket,
Amit nem kívánok tenéked.

V.

- Hejehuja legényke voltam -
Bevallhatom ma, vénkoromban
Az életemnek hajnalán
Nem is akadt párom talán;
Se apród, sem tányérnyaló
Nem tudta úgy, hogy mi a jó:
Mert ifjú voltam és vidám,
Délceg, kemény, mint egy titán,
Nem ily göröngyös, de finom.

Azóta gond, bú hullt fejemre
S elgyúrte arcom, úgy bizony.
Ha látna most, sok atyafi,
Hitetlenül tagadna ki,

A mát a multtal összevetve
S e rokkadás egyszerre jött,
Viharosan, idő előtt.
Hisz tudhatjátok, az idő
Nem tör le engem, bármi jó.
Másért ülök ily roskatag,
Csillagtalan égbolt alatt
Bolygatva régi vágyakat.

Folytassuk.

Hej a szép Teréz

A gesztenyefák közt ma is még
Elöttem áll, - ni látom ismét
Emlékezem s fejem nehéz
És nem találok szót ez este,
Mely bájait kellőn lefesse.

Ázsia lángja volt szemében
Mert a szomszéd török gyakorta
Beházasult a szláv fajokba.
S e szem sötét volt, mint az ében,
De néha lágy és remegő volt,
Mint éjidőn halkan kelő hold;
Nagy és komoly, majd halavány,
Olvadva ennen sugarán;
Belőle tűz és álom áradt,
Majd úgy tekintett, mint a szentek,
Akik a szégyenpózna mellett,
Örülnek a véres halálnak.

A homloka meg tiszta tó,
Amelyben a nap látható,
Ha hallgat a habok zenéje
S a nyári ég nevet beléje.
Az ajk, az arc - mi volt nekem,
Szerettem - s most is szeretem,
Érette égve, vágyakozva
Tüzes dühvel - a jóba, rosszba.
Gyülölködő édes haragba.
S a szerelem meglátogatja,
Vénségem is mint lenge árnyék:
És mostan is reám talál még.

VI.

Megláttam - s történt valami;
Egy szót se szólt s mégis felelt!
Tudtunk mi mindenféle jelt,
Amit nem látni, hallani,
Egy szikra, amely szertefoszlik,

Melyet kipattant a nyomott sziv,
S csodálatos kapcsot terem,
Titokzatost és végtelent,
Parázsló lánc, mely összeköt
Két áhitozó szeretőt,
Egy villamos fonál, melyen
Eggyé cikkáz két érzélem.

Megláttam - és sirtam titokban,
A közelétől is futottam,
Mig bemutattak végre néki
S aztán gyanú nélkül legott
Találkoztunk is itt, meg ott,
S szerettem volna már beszélni,
De gyáva voltam, gyáva, gyenge
S elhalt a szó számon, remegve.

De egy játék összehozott,
Egy léha ostoba dolog,
Mit játszanak unatkozók -
Már a nevét is elfeledtem -
Véletlenül a társa lettem
S egymás mellé ültünk mi ketten,
A veszteséggel nem törődtem,
Hiszen elég volt, ó elég,
Hogy ottan ült a nő előttem,
Akit imádtam égve rég!

Fürkészttem arcát, mint az őrszem
(Igy nem vigyáz reánk az ő sem!)
S láttam, hogy az olcsó mulatság
Nem szolgál néki gyönyörül,
Mert hogyha nyer, sosem örül,
S ha vesz, közel se bánja hasznát,
Mégis megült ott órahosszat,
Mint akit más harc szórakoztat,
Némán a székbe gyökerezve,
Nem is ügyelve, nyer-e, vesz-e?

S az agyamon egy perc alatt
Átlobbant, mint a villanat,
Hogy az ügyem már nyerve van,
A sorsom nem vigasztalan
S nyomban megáradt a szavam.
És bár el-elakadt zavartan
S nem is igen volt épp művészi
Ő rám figyelt - és láttam, érzi -
És tudta is, hogy mit akartam,
A szíve égett, semmi kétség
S a tilalom nem száműzés még.

VII.

- Szerettem s szeretett vizont -
Mondják, király, te sose égtél
Könnyelműen fehérszemélyér,
Hát le sem festem a viszonyt.
Neked ez oly hiú, s kicsinyke.
De nem mind úr s fejedelem
A szenvedélyén, vagy amint te
A szenvedélyén s népeken.

Herceg vagyok - vagy voltam inkább
Ezrek feje, híres vezér,
Előttem harcba még ma sincs gát.
S lásd, sose voltam úr ezér
Önmagamon...

De folytatom.

Szerettem s szeretett vizont -
S a csókok ize jó nagyon,
Bár követi ezernyi gond.
Találkoztunk, s az óra, mely
Megadta várásom díját
Több volt nekem, mint egy világ.
Lomhán suhant az éj, nap el,
De ez a perc feledhetetlen,
Nincs mása hosszú életemben.
Ma Ukrainát is odaadnám,
Ha újra ringhatnék a karján
S élesztenének csókjai.
Lennék csak az apród, aki
Nőkkal vív édes csók-tusát,
A szive enyhe, vas a karja
S a földet is kevésre tartja,
Mivel övé az ifjúság.
Titkon találkoztunk: ez édes -
Mondják - mivel nincs, ki felénk les,
Én nem tudom, de azt hiszem
Sokszor azért sajgott szívem
Mivel az ég s a föld előtt
Nem vallhattam enyémnek őt
És napokon át sírva sirtam,
Hogy nem szerethettünk mi nyiltan.

VIII.

- A szeretőkre sok-sok szem les,
Ránk is ügyelt sok örökdő,
Főképp egy ördögi szerelmes,
Pedig dehogy volt ördög ő.

Inkább talán valami szent,
Aki nagyon soká pihent
És felgyülemlett az epéje.
Hát szó, mi szó, egy bűnös éjjel
Elcsíptek minket szép szerével,
A gróf kicsit nyögött beléje.
S én álltam ottan, mini a préda,
Fegyvertelen - de zord acélba,
Vasvértben is - egy annyi ellen,
Ily elhagyatva - mit tehettem?

Egész közelbe volt a vára,
Segély nem jöhetett sokára
S a hajnal is pirult megettem
A vég - gondoltam - nyomban itt lesz
És ez a reggel a halálos,
Imádkoztam a Szűz Anyához,
Aztán a kedves szentjeimhez.
Némán engedtem végzetemnek
S a várkapu elé vezettek.

Mi lett Terézből nem tudom,
Én mentem a másik uton.
Ez az úr, ki dühöngve horkolt -
Mint sejtitek a büszke gróf volt.
És erre csőstől volt oka,
Fájt neki szörnyen az eset,
Családfáján mocsok esett
És böcsülete lett oda.
Elhült, hogy egy ily ifjú, pajzán,
Szenyfaltot ejtett ősi pajzsán,
Mikor ő volt a legkiválóbb,
A legnagyobb - ezt hitte szentül -
És megkivánta mindenektől -
Még tőlem is - s tüzet okádott.
Ez fájt neki - és az kivált,
Hogy apródot lelt, nem királyt! -
Toporzékolt is szörnyükép -
Most már megértem a dühét.

IX.

- Hozzátok ide a lovat.
S jött a kevély lebegve járó
Ukrainai, nemes tatár-ló,
Jött, szállt, akár a gondolat.
A tagjai remegve ringtak,
Vadul rohant, mint könnyű gimvad,
Nem marta gyepelő, fék hurokja -
Alig volt még pár napja fogva.

Horkant, az égre borzadt szőre,
Makrancosan kapált előre
És tajtékzó haragba, roppant
Félő dühvel, utamba robbant.

Egyszerre megkapott a csürhe
És rákötött, hátára gyürve,
Csattant az ostor és tovább
Száguldtam árkon-bokron át...
El, el - s a ló haladt, szaladt,
Mint őrzöngő záporpatak.

X.

- El, el - kiállt lélegzetem
És nem láttam semerre sem.
Alig-alig percent a hajnal,
El, el - tovább - habzó robajjal.
De zajtól fájt még a fülem,
Röhej süvöltött körülem,
Egy rút röhej, a szélben úszó
Nyomomba szálló bús búcsúszó,
Mit a rongy-nép küldött felém.
Még megfordultam erre én,
Megkaptam a kötelem örvét,
Mivel nyakam odakötötték
S megkunkorodva és dühödten
Az átkomat szemükbe köptem.
De mennydörgött a ló s szavam
Elhalt nyöszörgőn, nyomtalan.
Ez fájt - s a kába fájdalomban
Véres bosszúra vágyakoztam.

Később bőven volt benne részem,
A várkapu rom már egészen,
A súlyos rács, a felvonó-hid,
A kő, a fa mind rombolódik;
Kopár, üres a bús mező,
Pörzsölt ölén még fű se nő,
Pár szál inog csupán mogorván
A tűzhelynél, egy falnak ormán.
S nem sejti senki, senki már,
Hogy itten állt az ősi vár.

Én láttam tornyát lángolásba
És láttam, hogy repedt a bástya.
Ólompatakok csergedeztek
A fekete, pörkölt tetőről:
A tűz, a tűz mindent megőröl.

Nem gondoltak e napra bezzeg,
Hogy villámgyorsan, rontó tűzbe
Kilöktek a halálba űzve,
Nem gondolták, hogy visszatérek
És tizezer lovas előtt
Fetreng a gróf úr, ez a féreg.

Játszottak, incselegtek ők,
Tetszett nekik a buta csiny,
Hogy a vad lóra huztak engem
S hánykodtam a táj síkjain.

De végre mégis megfizettem.

Hej, az idő bírál, ítél -
Csak várni kell, csak tünni kell -
És a bosszunkat, aki él,
Sohasem kerülheti el.
Nyugodt virrasztás, sunyi háló:
És győz az éber bosszúálló.

XI.

- El - el - a szél szárnyán haladtunk,
Dörgött a durva föld alattunk,
Ház és ember sehol, sehol.
Szálltunk, akár a meteor,
Ha sercen, robban a vörös fény
S szikrázva reng az égi ösvény,
Faluk sehol - sehol tanyák -
Csak az irdatlan pusztaság,
Mit egy sötét erdő határolt,
Távolban egy ősrégi vár volt,
Mit építettek a hegyekben
A pusztító tatárok ellen,
Ember sehol..

De tavaly itt
Dőzsöltek a garázda sergek
S hol nyargalásztak a spahik,
A véres hanton fű se serkedt.
Az ég sötét volt és fakó
Langy szél suhant, búsan beszélve.
Szerettem volna sirni véle -
De törtetett, de szállt a ló.

Szenvedtem és egy szót sem ejték,
Patakzott a fagyos verejték
Szegény testemről le a lóra
S horkanva, lángolón, haragvón
Futott a tarlón.

Sokszor reméltem, még egy óra
És nem fut ily örült-sebessen.
De nem, - lekötve, gyenge testem,
Csak egy szemer volt a dühének
Sarkantyú voltam s kedve éledt.
Aztán izegtem és mozogtam,
Azt hívén, hogy dagadt tagom
A gúzsból így kihúzhatom,
De futni kezdett egyre jobban,
Majd szóltam - gyenge, álmatag hang,
De erre is vadul kipattant
Hőkölve torpant, félve ült fel,
Mint hogyha szólítná a kürtjel:
Iszamós lett a gúzs a vértől,
Csikarva csúszkált már le és föl.
És a parázsló szomjuság
Égette a nyelvem husát.

XII.

Majd jött az erdő - iszonyú,
Határtalan éj és ború
Kócos öreg fák és merev tők,
Melyek még meg se hajlanak
A bömbölő orkán alatt,
Ha tépi bús dühvel az erdőt.
Aztán szelidebb képet öltött,
Lejebb már cserje, enyhe zöld nőtt
Ragyogva, mint a drága festék.
De jönnek majd az őszi esték,
A csörgő lombokat letépve
S piros lesz a halott levélke
És úgy ül rajt e bágyatag szín,
Akár az alvadt vér a harcfin,
Aki elvérzett a tusán
És megfagy egy zord éj után,
Hogy arcán - a merev buroktul -
A holló csőre is kicsorbul.

E hely cserjékkel volt tele.
Itt volt néhány bús gesztenye,
Egy büszke tölgy, kemény fenyők:
Egymástól kissé távolabb -
S ez dönti el a sorsomat -
Mert út nyílt most a ló előtt,
Nem tépte testem a sok ág-bog,
Türtem, viselve csendesen,
A fagytól behegedt sebem -
De a kötél keményen állott.

Röptünk sebes volt és hatalmas,
El, elmaradt fa, cserje, farkas
Sokszor hallgattam éjjelente,
Hogy jöttek nyomomon lihegve
Cammogva a bús kullogók,
Mik elhagynak vadászt, kopót.
Követtek ők, bármerre mentünk,
Kocogtak nappal is megettünk,
Ha hátra néztem néha reggel,
Nyomomban voltak már sereggel
És éjszaka hallottam folyvást,
Hogyan osonnak félve, lopvást.

Egy kardra vágytam, hogy tusázva
Csapjak közéjük hősi lázba.
S elveszni itt - ha nincs bocsánat -
De még megölni egynéhányat...

Mikor a szörnyű ló elindult,
Meghalni vágytam, sajtó kin dult.
De most reméltem, hogy kidül,
Hiába! nem volt párja néki
A havasi zergén kívül;
A gyilkos hófúvás pihéi,
Melyek a vándort téli éjen
Elkísérik a küszöbig
És ottan aztán megölik,
Nem szállanak ilyen serényen...
Dühöngött, mint anyás gyerek,
Ki átkozódva hempereg -
Vagy, mint tilalmat nem tűrő
Megsértett, bosszús lelkű nő.

XIII.

- Eltűnt az erdő s bárha dél volt
Hús volt a dermedt, nyári égbolt,
Vagy borzongott fázó erem? -
A kín nyomán pangás terem.
Bár hős voltam, szivós és bátor
S olyan haragos, mint a zápor,
Nem tudtam, hogy mi van velem
És elhagyott eszméletem.

De rám harag, bosszú vetett tőrt,
A fájdalom ereje megtört,
Mart a fagy, az éhség, a szégyen,
A kötelem, a pőreségem,
Aztán a fajtám is olyan,
Hogy egy vakszóra komolyan

Fellázad, őrzöng s nincs mit ó,
Mint szürni-kész csörgő kigyó:
Hát csoda-e, hogy gyöngé testem
Egy percre kábult s összeestem?

Szédült a föld, az ég örökkön.
Azt hittem gurulok a földön.
De nem, fenn voltam, odakötte,
Fájt a szívem, köd ült velőmre,
Majd lüktetett, pihegve, újra,
Forgott az ég, kerék gyanánt,
Részeg fák tántorogtak bukva,
Aztán szememre szikra szállt,
S az is, az is kihamvadott
Ki halt már igazi halált, -
Nem ily halott, nem ily halott.

Elnyűtt a pokoli roham.
S jött a sötétség átkosan.
Ocsudni, jaj de a sötét
Rám borította a ködét,
Majd azt hittem, tengerbe jutván,
Egy deszkaszálhoz vert a hullám
És egy üvöltő habfodor
Sivatag táj felé sodor.
Az életem foszolva szétfolyt,
Olyan volt, mint az éji fényfolt,
Mely zárt szemünk előtt kigyullad,
Ha láz kinozza az agyunkat.
Aztán ez is elmúlt hamar
S helyébe jött a zürzavar.

Iszonyú lenne látni ezt,
Ha a halál ránk nyújtja árnyát,
Bár azt hiszem, csodább csodát lát,
Aki veti a földi mezt...
Mindegy. Én vele szembenéztem.
Most - és mindenkoron - merészen.

XIV.

- Magamhoz tértem; merre voltam?
Fagy, ájulat, görcs a tagomban.
S az élet árja várva-késve
Tért vissza, ütésről-ütésre,
Egy nyilalás, vad és kemény,
S megtelt a pangó véredény,
Fülem csörömpölt, kalapált,
Szívem szorult s fájt, újra fájt
És láttam is derengve, mintha

Szemünk üveg homályosítja.
Hab locsogott, víz tűnt elém,
Fény csillogott, az éj egén
A csillagok.

Ah, ez nem álom.

Úszott a vad ló a vad áron,
Az óriás víz széle-hossza
Mozgott közel-távol kigyózva,
Mi meg ziháltunk a középén,
A puszta part felé serényen.
Egy percre szünt a szédület,
Mert hús volt a víz és üde,
Lohasztva a lázas tüzet.
Dacolt a ló széles szügye,
Hadarva a hulló habot,
Ment, baktatott.

Végül a csúszós marthoz értünk,
De keveset használt minékünk,
Iszony, halál, jaj szerteséjjel
Mögöttem árny, előttem éjjel.
Hány éjszakán és hány napon
Feküdtem így, nem mondhatom,
Minden sötét volt, fekete
És azt se tudtam élek-e?

XV.

- Fénylő bőrrel, csukló inakkal
Csorgó sörénnyel, küzdve halkkal
Csak kaptatott kétségbeejtőn
A ló a parti lejtőn.
Aztán felértünk; éjben úszva
Tárult elénk egy szörnyű puszta,
Köröskörül kopár, süket,
Mint álmainkba némely örvény,
Beláthatatlan, bús üreg;
Fehér foltok távoli öblén,
Haragos zöld, titáni erdők
Rémlettek óriás csoportban,
Mikor a holdgömb jobbra feljött.
De emberek nem laktak ottan.

Az elhagyott sötét sikon,
Nem volt seholy semmi nyom,
Még egy hunyorgó gyertyafény se,
Égett vezérlő csillagul.
Ha libben most a lép lidérce
Nyomorom rá is csillapul,
Hiába csal és maszlagol,

Mert csalfa lángja bús bajomba
Eszembe villantotta volna,
Hogy laknak, élnek valahol.

XVI.

- Mentünk előre, csendbe lépve,
Rokkant szilaj futása végre
S gőzölve, fújva, elhanyagló
Erőbe járt a vad ló.
Hajthatta volna reszketeg
Most egy alélt, beteg gyerek
De jaj, mit ért ez most nekem?
Hiába csökkent az iram,
Ernyedten áll bénult inam,
Ha el is oldják kötelem.
Karom neki rugaszkodott,
Széjjelszakítani a bogot,
De nem nyertem semmit se véle,
Testem kimarta durva éle.
Belátva, ez is balgaság,
Feladtam a hiú csatát.

Végére járt a bús futam,
Bár célhoz még nem ért utam,
Pár sáv jelent meg a magasban,
S terjedt, de lassan, jaj de lassan.
Azt hittem, ez a szürke köd
Sosem derül föl és beföd,
Míg végre csak szakadt, apadt,
Bibor palástba jött a nap,
A csillagok hadát leverve,
Fényük magába szivta szerte,
S kigyulladt tündökölve immár
Ő, a magányos, égi csillár.

XVII.

- Fölkelt a nap: a köd elült
A sivatag, bús pusztaságról
Föld, puszta föld, közelbe, távol.
Átjártuk ezt a téres ürt,
Erdőt, sikot. Hiába hajh,
Se munkazaj, se vig kacaj,
Se patkóseb, se kósza lábnyom
Az elhagyott, vadon határon.
A lég is néma és kopár,
Nem zizzen egy pici bogár,

A fűbül és a sűrübül
Dalos madárka se fütyül,
Mig pattanó szívvvel rohan
Nyihogva-nyögve, a lovam
És senki, csak mi, egyedül.

Egyszerre csak a szédületben
Egy nyerítés harsan megettem
A fekete fenyők felül,
A szél cibálja a bokort?...
Nem, szállva, mint a gondolat,
Jönnek kevély, kényes lovak
És vágat a dörgő csoport.

Kiáltanék, de néma ajkam.
Lebeg a ló a könnyű tánctól,
Kantártalan, vadul viháncol
Ezer bitang ló - egy csapatban.
Sörényük és farkuk gomolyba,
Orruk a kín nem torzította,
Szájuk nem marta zabola,
Lábuk se fájt a vaskapocstól,
Nem érte hátuk bot, vagy ostor
Puszták ezer bitang lova,
Szélnél vadabb és mind szabad,
Mint habzó tengeren a hab.

Már ott dörögtek az uton,
Előzve lassan iramunkat.
Lovam neszelt, szeme kigyulladt
S még nekibuzdult láttukon,
Intett szabad testvérinek,
Halódva, halkán nyertett,
Felelt nekik és elbukott.
Megtört szemén üvegburrok.
Párázva nyúlt ki lomha lába,
Kinyúlt, kimúlt az árva pára.

Megálltak ott - bámulva őt -
És engemet - a ló felett -
Kit véres kötél boga köt -
Mind vár - szimatol és remeg -
Cikáz - üget még - és örül
Megy-jő - forog - köröskörül.
Egy pillanat - és visszamennek,
Engedve a legöregebbnek,
Egy óriási paripának,
Mely oly fekete, mint a bánat,
És nincs egy tarka petty se rajta -
Prüszköltek, habzottak rohanva
Az erdő fáihoz veszettül -
Mert megriadtak a szememtől.

Igy ott maradok egyedül
A dögön, amely merevül,
Az elnyuló, hideg dögön,
Már nem kinozom, nem töröm,
Nem nyomja görbesztő sulyom,
De nem birom, de nem tudom
Kiszabadítani testemet.
Haldokló egy halott felett.
Hitetlenül vergődtem itten
S már megmentésemben se hittem.

Kora reggeltől alkonyig
Csak vártam, a perc mint folyik,
Mert arra volt csupán erőm még
Hogy lássam testem sirbadóltét.
Már biztosan, reménytelen
Megadtam magam szeliden
Annak, miről azt hitte szívem,
Hogy oly nagy baj és félelem,
És úgy éreztem, hogy kegyes,
Mivel idő előtt keres.

Másként ravasz egérfogó,
Mit sohase kerülhet el
A számító okoskodó.
Ez néha hozzá esdekel,
Az bánatába maga tört fen,
De csúf, sötét irtóztató,
Kinok között is és letörten,
Mindenkoron utált bakó.
És tán a gyönyörök fia,
Kit folyton örömök karoltak,
Sokkal szelídebb és nyugodtabb,
Akkor, ha meg kell halnia,
Mint maga a koldús-nyomor;
Hisz ő már mindent végig élt,
Új viharokat, égi kéjt
S reménye-fosztott és komor,
Mit elveszt, az csak a jövő
A semmi titkából jövő
(És ezt nem érdem szabja meg,
Csupán az idegrendszered)
De a szegény, bár látja, hogy
Halála által átka fogy,
Ugy érzi, hogy ez a setét
Rabló kifosztja, megrabolja
Meg nem kapott új édenét.
Holnapra tán elmúlna gondja
És vége lenne a csapásnak,
Az lenne az első csodás nap,
Nem siratott, de felderengő,

Egy új nap és egy új jövő
S csupa ujjongás és öröm
Villanna át a könnykődön
Nehéz idők jutalmaként,
Holnapra bizton kapna fényt
S erős lehetne és dicső -
Ezért fél úgy meghalni ő.

XVIII.

- A nap, a nap leáldozott
S feküdtem a merev ló hátán,
Pusztulva, mint egy átkozott.
Vitt volna el inkább a sátán!
Mire se vágyva csüggeteg
Bámultam a fakó eget.
S közöttem és a nap között
Egy lomha holló röpködött,
Kémlelve, hogy élünk-e még,
S mikor kerül neki ebéd.
Repült, elült és lebegett...
Mind közelebb, mind közelebb
Már-már a szárnya rámborong,
Az alkonyon, mint bús korong
Ha van erőm és ráütök
Le is teremtem végül őt.
De a kicsiny kézmozdulat,
A megcsikorduló homok,
Hangom, mely alig hápogott -
Rekedt gégen törvén utat -
Elüzte a rút röpülőt.

Mást nem tudok - csupán annyit csak,
Hogy megjelent egy enyhe csillag
S bámulta elborult szemem,
Káprázva, ingva csendesen,
Majd egy nehéz, üres tusa,
Az öntudat bús búcsuja
Aztán, mint hogyha visszaesnék,
Aztán pihegtem egy keveskét,
Majd egy nyilalás, új tüzek,
Kis szédület, kis enyhület,
Jeges roham, éjféle köd,
Szikrák aléló agyamon,
Dobaj, robaj, majd fájdalom,
Majd egy sóhaj és semmi több.

XIX.

- Ébredtem. Ah örök hatalmak.
Hát ember-arc tekint felém?
Fejem fölött egy szobapadlat?
Csakugyan ágyba fekszem én?
Mit, csakugyan szobába vittek?
Mily angyal az, ki nékem int
S kecses szemekkel rám tekint...

Nem hittem ennen-szemeimnek,
Hihetetlen volt és csodás,
Mint egy lidércnyomás.

A kunyhóban egy édes arcú
Lány, hosszú fürtű, drága, karcsú,
Rám szikráztatta a szemét,
Ez volt az első jelbeszéd.
És szüntelen reám tekintett,
Imádkozó, kérő tekintet
Lövelt fekete, vad szeméből,
Én néztem, néztem, ámde végül
Láttam, hogy ez nem látomány,
De élek és nem leszek étek
Hollóknak hulla-lakomán.

Hogy kinyitottam szememet
A kozák lány rám nevetett,
S tudtomra adta újjal, ajkkal,
Maradjak addig csendbe, halkkal,
Amig szavam az új erő
Szárnyán könnyen nem tör elő.

A kezemet szorongatá
Párnát dombolt fejem alá,
S lábujjhegyen ment kifele,
Majd suttogott, ajtót nyitott -
Ó égi szók, szelid titok, -
A lépte is merő zene,
Mely nyugtat és sose riaszt.
Már az ajtóig ért, de még
Reám vetette szép szemét,
Nyugalmat küldve és vigaszt,
Azt mondta, hogy a kicsi ház
Csak rám ügyel, csak rám vigyáz.
És ha ki is megy most, azért
Egy perc multával visszatér...

Igy tünt el a szelid parasztlány
S olyan magamba voltam aztán.

XX.

- Az anyja se késett bejönni -
De hát elég! Ismert a nóta.
Úgy is unalmas már a többi
Kozákok közt vagyok azóta,
Ők bukkantak rám egykoron
Ők vittek egy közeli házba -
Ők ápoltak, életre rázva -
S most rajtuk én uralkodom!

Igy járta meg a hetyke gróf
Kit bősztett egy kicsi légyott
És tovakorbácsoltatott,
Mezítlen, vérző martalékot
Hisz ő segített trónra engem.

Ismerjük-e a végzetet? Nem.
De győz, aki remélve mer.

Holnapra már a dús Dnyeper
Török felén legel lovunk.
Mi meg vigan csatangolunk
És sose vágytam sehova,
Pihenni úgy, miként oda. -
Jó éjt fiúk...

Mazeppa erre
Kinyúlt, a tölgy alá heverve.
Körülölelte őt a szép, lány
Kikészített, szagos levélágy,
Mert ágya volt neki a föld,
Akárhol is álomra dőlt.

Most is lezárult a szeme.
És a király - mi lett vele?
Nem tetszett néki a mese?
Vagy nem figyelt a meseszóra?
Dehogy, ő is ledült az utra
És már egy hosszú óra óta -
Az igazak álmát aludta.